

Invandrarkonstnärer i det statliga systemet för konststöd

Resumé

Undersökningens målsättning och källmaterial

Undersökningen om invandrarkonstnärernas ställning som sökare och mottagare av stipendier har inletts utifrån praktiska behov. Det är allmänt känt att mångfalden, i såväl samhället överlag som inom konstfältet, har ökat. Allt sedan början av 2000-talet har man i de årliga statistikrapporterna om stipendier ägnat uppmärksamhet åt gruppen som har ett annat modersmål än finska och svenska. Detta har å ena sidan väckt frågan om hur ”mångfalden” i verkligheten tar sig uttryck i den finländska konstnärskåren och å andra sidan hur mångkulturell den finländska konstpolitiken de facto är.

Föreliggande undersökning utreder bland annat hur personer som klassificeras som invandrare blir bemötta i det statliga systemet för konststöd och inom konstpolitiken. Uppnås jämlikhet eller förblir någon ansökargrupp obemärkt inom stödpolitiken?

En central källa för material utgör centralkommissionens för konst (nuv. Centret för konstfrämjande) och undervisnings- och kulturministeriets gemensamma stipendiedatabas, som innefattar information om allt stöd vilket beviljas som behovsprövade stipendier och bidrag. Stipendiedata som behandlas i rapporten innehåller alla stipendieformer som statens konstkommissioner och stipendienämnder har beviljat åt privatpersoner¹.

Som föremål för undersökningen är de personer som ansökt om stöd från statens konstkommissioner mellan 2002–2012 och har antecknat alternativet ”annat” som sitt modersmål i ansökningsblanketten². Personerna som väljer detta alternativ kan vara invandrare, samer eller tatarer. För att klarlägga detta och begränsa materialet till att omfatta endast inflyttade till Finland har kompletterande information behövts. Konstnärernas meritförteckningar, webbsidor samt intervjuer som utkommit i olika medier har använts som kompletterande information.

1 Konstkommissioner hänför sig till Centralkommissionen för konst, statens konstkommissioner enligt konststart, stipendienämnder, sektioner.

2 De regionala konstkommissionerna har lämnats utanför granskningen eftersom de inte huvudsakligen frågar efter modersmålet i ansökningsblanketten.

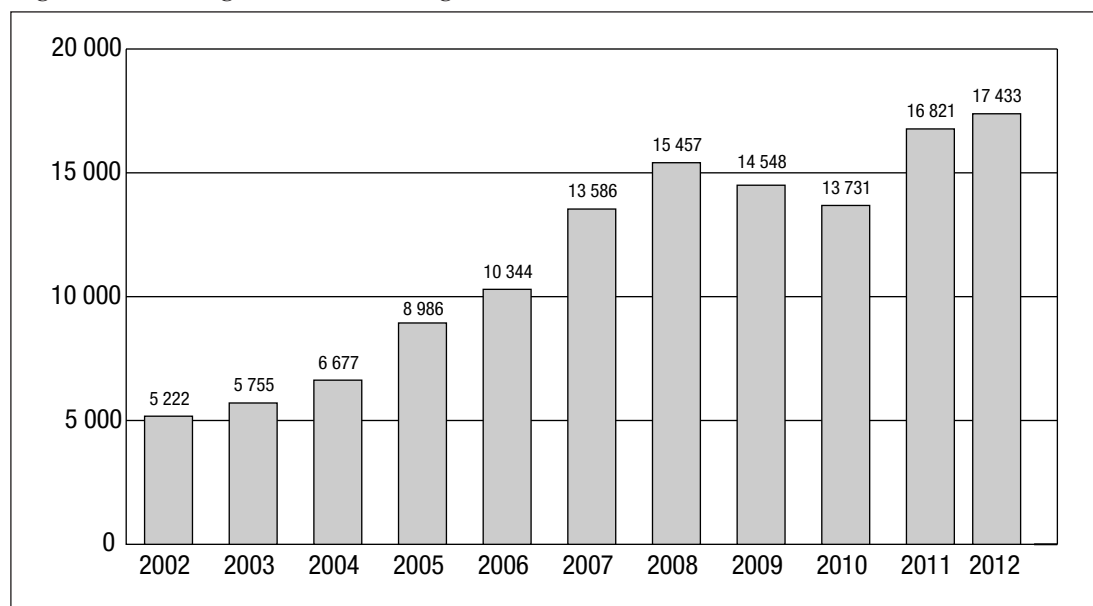
Även den sökandes klassificering av konststart baserar sig på databasen, det vill säga ansökningsinformationen. Klassificeringen, som innehåller 13 olika konstarter, följer den indelningen som använts i konstförvaltningen³. Sökande placerar sig inom dessa konstarter beroende på vad hen har meddelat i ansökan, inte alltså exempelvis enligt konstnärsyrke. Följaktligen kan samma person placera sig inom många olika konstarter under olika år eller till och med under samma år.

Sammantaget 15 semistrukturerade intervjuer som genomfördes på våren 2009 utgjorde en ytterligare informationskälla vid sidan av stipendiedatabasen. Med hjälp av intervjuerna kompletterades informationen från databasen med fakta gällande invandrarnas bakgrund, professionella verksamhet och erfarenheter i Finland.

Invandrarna i Finland

För tillfället bor det invandare i Finland från nästan alla länder i världen och antalet inflyttade har ökat relativt jämnt. Under 2012 flyttade 31 280 personer från utlandet till Finland, vilket är det största talet från Finlands tid som självständig. År 2012 var den så kallade nettoinvandringen⁴ drygt 17 000 personer och den har över trefaldigats på tio år (figur 1).

Figur 1. Den årliga nettoinvandringen till Finland 2002–2012

Källa: Statistikcentralen

3 Arkitektur, bildkonst, cirkuskonst, danskonst, filmkonst, fotokonst, kritik, litteratur, mediekonst, scenkonst, tonkonst och annat.

4 Med nettoinvandringen menas talet som fås då de som immigrerat subtraheras från de som emigrerat.

I slutet av 2012 bodde det närmare 270 000 personer (5 % av befolkningen) i Finland vars modersmål var något annat än finska, svenska och samiska. Sammantaget 285 000 personer (5 %) av Finlands befolkning är födda i utlandet, men deras nationalitet kan lika väl vara finsk som någon annan.

Andelen finska invånare med främmande språk som modersmål (registrerat modersmål annat än finska, svenska eller samiska) har ökat i en rätt så snabb takt under 2000-talet. År 2002 bodde det cirka 117 000 invånare med främmande språk i Finland. Antalet i slutet av 2012 var de ovan nämnda 270 000 personer, vilket betyder att antalet har dubblats på tio år. Rysktalande är den största gruppen i Finland som representerar främmande språk. Deras antal uppgick i slutet av 2012 till 62 000 (1 % av befolkningen). Den näst största gruppen är estnisktalande (0,7 %). Efter de två största grupperna är andelen talande av somaliska, engelska och arabiska nästan lika stor (andel från befolkningen 0,3 %).

Konststöd enligt språkgrupper

Det finländska konstkommissionssystemet har verkat i över 40 år och förändringarna under denna tid har varit relativt föga. Den mest betydande förändringen genomfördes i början av 2013 då det tidigare namnet på konstkommissionernas förvaltningsbyrå (centralkommissionen för konst) ändrades till Centret för konstfrämjande (Taike) och en del av anslagen för konstunderstöd överfördes för att fattas som tjänstemannabeslut. Systemets stöttepelare, den konstnärliga kollegiala bedömningen, är ändå alltså central i fråga om utdelningen av anslagen för konstfrämjande. Av det totala anslaget som Taike delar ut för konstfrämjande är antalet beslut som fattas genom kollegial bedömning cirka 65 procent.

Konstkommissionerna (regionala och statliga) delar årligen ut stöd för konstnärlig verksamhet i form av olika stipendier (arbetsstipendier, projektstipendier etc.), statsunderstöd åt sammanslutningar, pris och löner⁵. År 2012 uppgick beloppet som delades ut i form av detta stöd till sammantaget 33,6 miljoner euro.

Stipendier som beviljas av konstkommissionerna regleras eller begränsas inte i fråga om etnisk bakgrund eller modersmål. Finskt medborgarskap förutsätts inte heller i statliga stipendier. Av konstkommissionernas så kallade grundstöd (konstnärstipendier, projektstipendier, resestipendier etc.) har invandrare inte eget stöd utan de är ansökbara för alla utan kvoter. Inte förrän 2009 har invandrare beaktats som en särskild målgrupp för stödåtgärder i stödsystemet. Då grundades en

5 Som länskonstnärernas och konstnärprofessorernas löner.

ny stödform för mångkulturella projekt och konstnärer som tillhör etniska minoriteter (s.k. stipendier för mångkulturell verksamhet).

Största delen av stödet från statens konstkommissioner beviljas åt bildkonst, litteratur och tonkonst. Under drygt fyrtio år har det inte skett nämnvärda förändringar i sättet hur stödet fördelas. Nya konstarter har kommit att bli en del av stödsystemet och inom några konstarter har den relativa andelen ökat, men i praktiken förblir förhållandet mellan konstarterna oförändrat bortsett från några ändringar på årsnivå (tabell 1).

Tabell 1. Stöd (%) beviljat av statens konstkommissioner till privatpersoner och arbetsgrupper enligt konstart åren 2002–2012*

Konstart	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Filmkonst	3	3	4	4	3	4	4	4	4	4	4
Litteratur**	35	36	34	34	32	32	32	31	30	29	28
Bildkonst	24	22	22	22	23	23	23	23	22	23	23
Mediekonst	0	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2
Annan***	2	2	3	2	3	3	2	2	3	3	3
Scenkonst	7	7	8	7	8	8	8	8	8	8	7
Arkitektur	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Cirkuskonst	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Tonkonst	10	10	10	10	10	10	10	11	12	12	12
Konstindustri	6	6	6	7	6	6	6	6	6	6	7
Danskonst	5	5	4	5	5	5	5	5	5	5	5
Fotokonst	5	5	5	5	5	5	5	5	6	6	5
Sammanlagt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Milj. €	11,8	12,2	12,9	13,1	13,6	13,7	14,1	16,2	16,8	17,5	18,2

* Innehåller stipendier och bidrag, inte pris eller konstnärspensioners löner.

** Innefattar facklitteratur.

*** Innefattar multidisciplinära konstnärer, konstnärsgupper och sammanslutningar samt kritiker.

Drygt 5 000 privatpersoner ansöker årligen om stöd från statens konstkommissioner. Majoriteten (ca 90 %) av de som ansöker om stöd från konstkommissionerna är fortfarande finskspråkiga (tabell 2). En snabbt växande grupp är trots allt sökande med främmande språk som modersmål (dvs. de med annat modersmål än finska eller svenska). Den årliga ökningen av antalet sökande bland såväl finskspråkiga som svenskspråkiga har i snitt varit en procent. Bland de sökande som tillhör språkgruppen ”annat” har ökningen på årsnivå varit 10 procent. Trots detta är deras andel av sökanden fortfarande knapp (4 % av sökanden).

Tabell 2. Stöd* beviljat av statens konstkommissioner enligt sökandens språkgrupp**

År	Finsk- språkiga	% av sökanden	Svensk- språkiga	% av sökanden	Språkgrupp "annat"	% av sökanden	Alla sökanden
2002	4 182	91	316	7	102	2	4 600
2003	4 315	90	363	7	128	3	4 807
2004	4 574	90	365	7	138	3	5 077
2005	4 609	89	399	8	141	3	5 149
2006	4 693	90	408	7	137	3	5 238
2007	4 762	90	374	7	144	3	5 280
2008	4 630	90	352	7	191	3	5 173
2009	4 602	88	364	7	276	5	5 247
2010	4 558	89	342	7	223	4	5 123
2011	4 683	90	312	6	219	4	5 223
2012	4 734	89	329	6	236	4	5 299
Årsökning % i medeltal	1 %		1 %		10 %		1 %

* Stödet innefattar alla stödformer av statens konstkommissioner.

** Privatpersoner och arbetsgruppernas kontaktpersoner.

Utvecklingen av antalet stipendietagare motsvarar rätt så exakt utvecklingen av antalet sökanden (tabell 3). Ökningen av antalet stipendietagare har varit störst bland de med främmande språk som modersmål, vilket även är fallet med sökanden. Ökningen av gruppens andel har i medeltal varit årligen 14 procent, vilket antyder att andelen som erhållit stipendier har ökat även snabbare än antalet sökande.

Tabell 3. Mottagare av stöd från statens konstkommissioner enligt språkgrupp 2002–2012*

År	Finsk-språkiga	% av mottagarna	Svensk-språkiga	% av mottagarna	Språkgruppen 'annan'	% av mottagarna	Alla
2002	1611	88	181	10	30	2	1822
2003	1599	88	181	10	31	2	1811
2004	1834	88	195	9	47	2	2076
2005	1870	89	169	8	55	3	2094
2006	1954	90	166	8	58	3	2178
2007	1981	91	158	7	45	2	2184
2008	1958	90	140	7	67	3	2165
2009	2008	90	149	7	85	4	2242
2010	2047	89	149	6	100	4	2296
2011	2067	90	136	6	90	4	2298
2012	2091	90	132	6	92	4	2315
Årsökningen i medeltal %	3 %		-3 %		14 %		3 %

* Privatpersoner och kontaktpersoner för arbetsgrupper.

Inom alla konstarter har antalet personer med främmande språk ökat både som sökanden och som mottagare av stipendier, fastän väldigt lite. Den största procentuella ökningen har inträffat inom mediekonsten (den årliga ökningen är i medeltal 44 %). Kvantitativt har antalet sökanden med främmande språk ökat inom bildkonst (med cirka 30 sökanden mellan de år som undersökts).

Detta tyder på att modersmålet inte har en stor inverkan på processen för beviljandet av stipendier. Materialet indikerar inte att någon språkgrupp skulle diskrimineras. Resultaten visar emellertid att det i fråga om några konstarter finns skäl att i större utsträckning än tidigare beakta språkgruppernas fördelning (dessa konstarter är bland andra litteratur, danskonst och fotokonst). När det gäller fördelningen av statens konstnärstipendier⁶ enligt språkgrupp förekommer det några skillnader mellan konstarterna. Årsstipendier inom litteratur har aldrig beviljats åt en invandrare som skriver på ett främmande språk. Inte heller har det inom filmkonsten beviljats konstnärstipendium åt en sökande med främmande språk som modersmål under forskningsperioden 2002–2012. Materialet antyder att dörren till stödsystemet för bildkonst och tonkonst har öppnats snabbt och mest naturligt för sökande med främmande språk som modersmål. Som exempel har 15 bildkonstnärer med invandrabakgrund, åt en del även ett par gånger, beviljats statens konstnärstipendium under det gångna decenniet.

⁶ Statens konstnärstipendier eller s.k. årsstipendier, som kan beviljas till konstnärligt arbete för 0,5–10 år.

Stipendiet för mångkulturella konstprojekt

År 2009 anvisade undervisnings- och kulturministeriet ett anslag på 100 000 euro till Centralkommissionens för konst förfogande för att dela ut till mångkulturella konstprojekt. För detta ändamål tillsatte Centralkommissionen för konst en sektion för mångkultur vars uppdrag var att bevilja stipendier åt projekt som främjar den konstnärliga verksamheten av invandrare och nationella etniska minoriteter.

Den nya stödformen visade sig vara populär eftersom antalet sökande efter den första ansökningsomgången uppgick till cirka 250⁷, utav vilka hälften var helt nya sökanden, det vill säga sådana som inte tidigare hade sökt om stöd från någon av statens konstkommissioner. Över hälften av sökanden hade främmande språk som modersmål. De största grupperna var ryska (17 %), spanska (17 %) samt de som har engelska som modersmål (10 %). Andelen samer var två procent.

Därefter har antalet på de som ansökt om stipendium för mångkulturella konstprojekt varierat från upp till 250 till under 90 sökanden. Antalet stödtagare har varierat mellan 30 och 40 personer. Andelen sökande med främmande språk som modersmål har bland sökande varit hälften och bland stipendietagare över 70 procent. Bland stipendietagare har andelen med främmande språk som modersmål har varit avsevärt högre än bland sökande.

Bildkonstnärer representerar den största gruppen av sökanden som ansökt om stipendiet för mångkulturella konstprojekt. Under fyra ansökningsår har deras andel varit i medeltal en femtedel av alla sökanden, tonkonstnärernas andel 15 procent och sökanden som tillhör gruppen annan (multidisciplinära) har utgjort 13 procent. Även den största gruppen av stipendietagare har utgjorts av bildkonstnärer (cirka var femte som erhållit stipendium respektive år) och den näst största gruppen är tonkonstnärer (i medeltal 18 %).

Under hela sin existens (fem år) har anslaget för stipendiet för mångkulturella konstprojekt varit lika stort (100 000 euro). De beviljade genomsnittsbeloppen har varit relativt små. År 2012 låg de exempelvis mellan 2 000 och 4 000 euro, beroende på konst⁸. De genomsnittliga beloppen beviljade åt sökande med främmande språk som modersmål var några hundra euron mindre än det belopp som beviljats åt finsk- och svenskspråkiga, men helhetsbeloppet för de med främmande språk var störst (53 350 € dvs. över hälften av hela anslaget).

7 I andra projektstöd (enligt konst⁸) har andelen sökanden varierat mellan 50–250 beroende på konst⁸.

8 Det genomsnittligt minsta beloppet har beviljats till cirkuskonst, det största till mediekonst.

Konstnärer inflyttade till Finland

Intervjuobjekt

Utifrån stipendiedatabasens språkinformation ("annat") valdes personer för att intervjuas. Personerna representerade olika konstarter, olika åldersgrupper, olika kön och även olika språkgrupper. Intervjun innehöll förutom grundinformationen två intervjuteman varav den ena behandlade personens konstnärliga verksamhet och den andra personens erfarenheter av att söka stipendium. Frågorna omfattade personernas professionella historia i Finland (i fråga om konstnärsyrket), konstnärlig utbildning, erfarenheter av att ansöka om stipendium samt kontakter till finländska konstnärer och konstvärlden.

De intervjuade representerade nio olika konstarter, 15 olika nationaliteter och talade nio olika språk som sitt modersmål. Åtta kvinnor och sju män intervjuades. De hade bott i Finland 4–30 år. De flesta hade kommit till Finland på grund av personliga anledningar, antingen för att studera eller för en parrelation. Två av de intervjuade hade kommit som flykting och en genom ett officiellt återflyttningsprogram.

De intervjuades erfarenheter av att arbeta som konstnär i Finland varierade, men oavsett hade alla i början haft det svårt att sysselsätta sig och etablera sig i det finländska konstlivet. De som antingen hade fortsatt sina studier eller påbörjat studier på heltid i Finland hade det lättare att knyta kontakter till det kommande fältet och till Finland överlag. Det att makan eller maken är finländsk garanterar inte en lättare väg till integrering eller att hitta jobb. Det som först och främst visar sig vara viktigt är att någonslags kontakt till konstvärlden knyts, vare sig det sker via studier eller konstnärsförbindelser. Men inte heller det garanterar sysselsättning eller godkännande från den finländska konstvärlden.

De konstnärer som flyttat till Finland från utlandet kan ha svårt att uppfatta till exempel betydelsen av konstnärsföreningar i att etablera sig och som ett medel för informationsspridning och delvis också i fråga om sysselsättning. En del av de intervjuade hade inte ens försökt att ansöka om medlemskap i finländska konstnärsföreningar. Anledningen var antingen att tanken kändes främmande eller så hade de bara inte kommit att tänka på saken. En del hade nästan genast blivit accepterade som medlemmar (ofta sådana som hade studerat i Finland). Vissa hade försökt att bli medlem men hade blivit avvisad, vilket kändes mycket frustrerande. De hade svårt att förstå varför diplom, konstnärliga arbeten och pris som erhållits utomlands, inte godkändes i Finland.

Att sysselsätta sig och erhålla inkomst från arbetet som konstnär har varit varierande, men nästan alla hade haft det besvärligt under de första åren. Berättelserna om att få arbete och att etablera sig är högst individuella och ser inte alltid ut att bero på personens kunskaper i fin-

ska. Det verkar som att språket inte är så väsentligt i konstnärssyrken, förutom för de som verkar inom litteraturen och scenkonsten. Språkkunskap är trots allt en viktig del av att integrera sig i samhället utanför konstvärlden.

I intervjuerna behandlades också inkomster från konstnärligt arbete. Största delen berättade att de åtminstone fick en del av sin inkomst från konstnärligt arbete eller från undervisningsarbete som anknyter till konst. En av de intervjuade studerade för grundexamen, men även hen hade ett stipendium som anknöt till sitt konstnärliga arbete. För flera utgjorde stipendiet ett betydande stöd för att upprätthålla den konstnärliga verksamheten trots att ingen exempelvis hade erhållit ett mångårigt konstnärstipendium.

Flera ansåg att frågan om kvoter och specialarrangemang var ambivalent – å ena sidan främjar de jämlikhet, å andra sidan ansågs de stämplande. Däremot var de flesta av den åsikten att alla konstnärer borde vara jämlikt ställda.

Erfarenheterna från att vara finsk vs utlänning var även de ytterst individuella. En ansåg att Finland var det enda landet där hen hade känt sig som utlänning, en annan kände att Finland var hens hemland från första början. Den tredje betonade att det inte förekommer några särskilda ”invandrarproblem” utan problem som hänför sig till exempelvis konstnärligt arbete är lika för alla. De flesta intervjuade var tacksamma mot det finländska samhället och myndigheterna. Däremot hade de känt sig kränkta på grund av enskilda människor i allmänhet eller i konstvärlden.

Stort sett hade de intervjuade lyckats att skapa i alla fall någon sorts konstnärlig karriär i Finland. De hade också stött på en del hinder, vilka beroende på personen, upplevdes som mer eller mindre besvärliga. I det här avseendet hade de som studerat ett konstnärligt yrke i Finland eller fortsatt sina studier här, haft det tydligt lättare.

Ett utkast till gruppen av konstnärer som flyttat till Finland

I den här undersökningen har invandrarna definierats enligt modersmål. Populationen (dvs. invandrarkonstnärer som bor i Finland) som valdes att granskas noggrannare utsågs från centralkommissionens för konst stipendiedatabas. De valdes utgående från om de ansökt om något stipendium eller bidrag från statens konstkommissioner mellan 2000–2012 och meddelade något annat än finska eller svenska som sitt modersmål. Det fanns sammantaget 842 enskilda personer⁹ som uppfyllde dessa kriterier. Utav dem var 16 procent sådana som antingen bodde utomlands i stunden för ansökan, hade senare flyttat från Finland, vars andra förälder var finsk eller som var födda i Finland.

9 Det här är 4 % av alla privatpersoner som ansökt om stipendier under respektive år.

Dessutom avlägsnades samer och tatarer (på basen av modersmål eller andra källor). Efter avskrivningarna utgjorde konstnärerna som under drygt tio år flyttat till Finland sammantaget 708 enskilda personer. Bakgrundsinformationen (avgångsland, modersmål) kunde redas ut på över 90 procent.

Tabell 4. Konstnärer inflyttade till Finland: avgångsland, andelen kvinnor, andelen unga

Område	% av forsknings- populationen	Kvinnornas andel av gruppen %	Under 35-årigas andel av gruppen %	N
EUROPA	59	47	24	395
Syd	10	26	31	
Öst	28	61	17	
Sydost	7	41	29	
Mellan	24	55	24	
Väst	19	29	15	
Nord*	12	49	29	
ASIEN	18	41	22	120
Syd	6	13	25	
Öst	46	63	23	
Mellanöstern/ Kaukasien	48	20	20	
AMERIKA	16	38	17	104
Syd	52	33	20	
Nord	48	43	14	
AFRIKA	6	10	26	42
Syd / Öst	43	
Väst	40	
Nord	17	..	-	
ANNAT	2			11
ALLA %	100	42	22	
N**	672	282	151	

.. = Mindre än fem personer.

- = Inga fall.

* Inkl. övriga nordiska länder förutom Sverige.

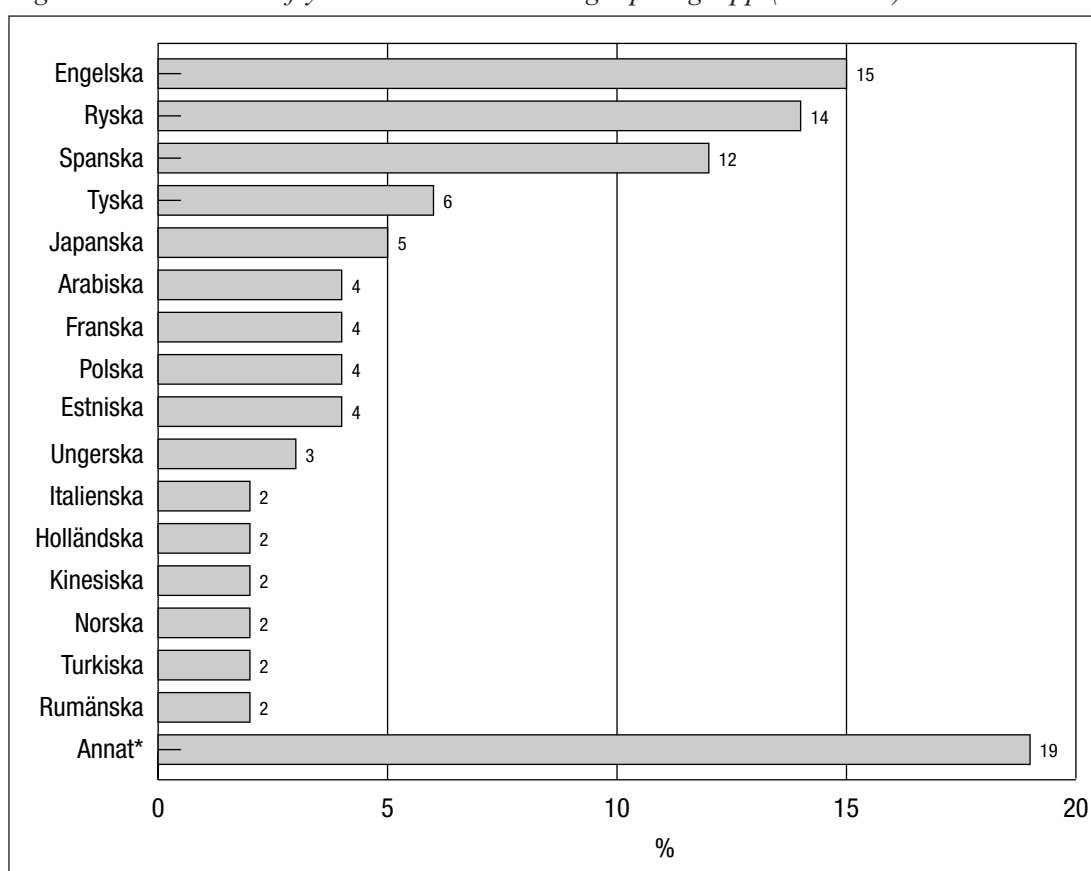
** Personer vars bakgrund inte gick att utreda är inte i tabellen. Information beträffande ålder fanns tillgängliga från 659 personer.

Invandrarkonstnärerna är inte med några mått mätt en enhetlig grupp. De skiljer sig från varandra i fråga om modersmål, etnisk bakgrund, yrke, religion, ålder och kön. De invandrarkonstnärer som behandlats i den här undersökningen talar över 60 olika språk, kommer från över 90 olika länder, representerar över 10 konstarter, har utbildat sig till konstnär i olika länder och inom utbildningsanstalter på olika nivåer.

Majoriteten (59 %) av invandrarkonstnärerna som är verksamma i Finland härstammar från Europa (inkl. Ryssland). Överlag avviker inte den konstuppfattning som de representerar nödvändigtvis från den ”västerländska” konstuppfattningen som råder i det finländska konstlivet.

De största språkgrupperna var engelska (15 %), ryska (14 %) och spanska (12 %). Talande av dessa språk utgjorde över 40 procent av populationen (figur 2). Den största gruppen är ändå gruppen ”annat” dit sådana språk vars talare utgör mindre än 10 personer, är klassificerade. När man jämför med den övriga invandrabefolkningen är den föga andelen av både estniska (4 %) och somaliska (inkluderad i gruppen ”annat”, mindre än tio personer) anmärkningsvärd¹⁰.

Figur 2. Konstnärer inflyttade till Finland enligt språkgrupp (N = 688)

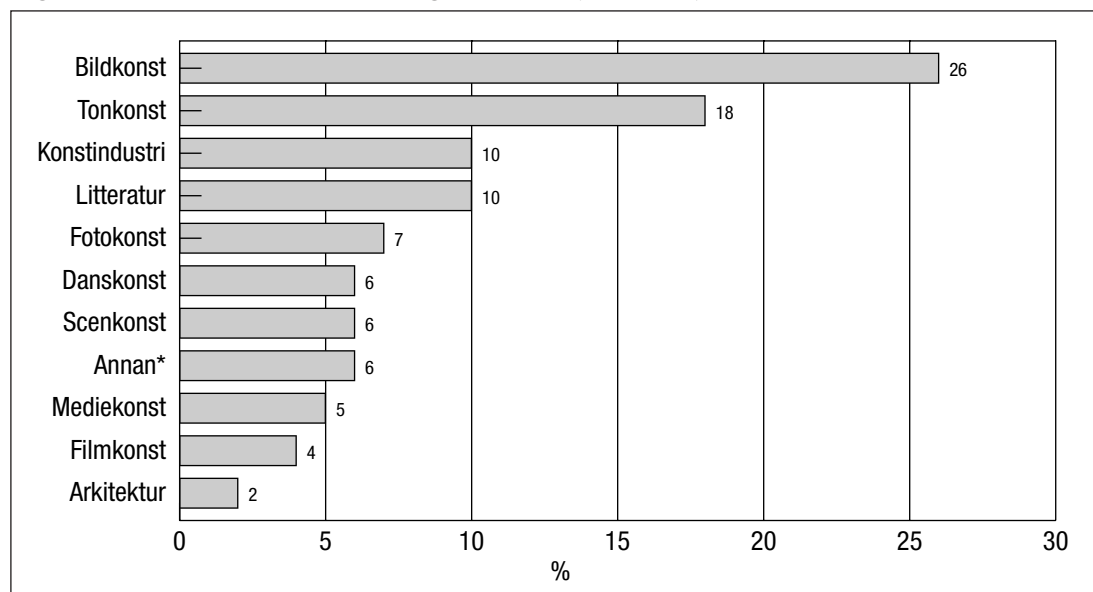
* Språk med mindre än 10 talare.

Bildkonstnärer (26 %) och tonkonstnärer (18 %) utgör den största gruppen av konstnärer som flyttat till Finland. Till dessa grupper hör drygt 40 procent av populationen. De näst största grupperna är litteratur och konstindustri (båda 10 %). Sammantaget utgör konstnärerna

10 Av hela befolkningen med främmande språk som modersmål utgör personer som talar estniska 14 % och personer som talar somaliska 6 % (Statistikcentralen, befolkningsstrukturen).

från dessa fyra områden över 60 procent av de invandrarkonstnärer som behandlas här. (Figur 3.)

Figur 3. Invandrarkonstnärer enligt konstart (N = 708)

* Annan = oklassificerade enligt konstart (26 personer), multidisciplinära (7), konstkritiker (2), cirkus (5).

När man undersöker skillnaderna i fördelningen av konstarter enligt världsdela märks nästan inga skillnader, med undantag för konstnärer som härstammar från Asien, som vid sidan av bildkonst också har flera (15 %) representanter för konstindustri. Största delen av de som härstammar från Afrika är musiker (38 %).

I likhet med den finländska konstnärskåren är invandrarkonstnärerna stationerade inom huvudstadsregionen, påminner om ursprungsfinländarna i fråga om åldersfördelningen och visar sig vara generellt sätt högt utbildade. Dessa nämnda egenskaper är en överblick och skillnaderna uppstår när invandrarkonstnärer – i likhet med konstnärer som härstammar från Finland – analyseras enligt konstart.

Invandrarnas andel av konstnärskåren motsvarar kvantitativt samma storleksart som invandrarnas andel av hela befolkningen (3–4 %). Emellertid skiljer sig de invandrarkonstnärer (populationen) som undersökts på några punkter från den övriga invandrarbefolkningen. Det här är fallet gällande språkfördelningen, åldersfördelningen och – med reservation – även sysselsättningen. Rysk-, engelsk- och spansktalande utgör de största grupperna bland invandrarkonstnärerna. Rysk- och engelsktalande utgör även den största andelen av invandrarbefolkningen. Däremot är somaliska och estniska, som är de stora språkgrupperna inom invandrarbefolkningen, klart underrepresenterade bland invandrarkonstnärerna. Utav populationen på 708 personer var under tio somalisktalande och tjugo estnisktalande, vilket betyder fyra pro-

cent. Det är fråga om två markant olika grupper vilket antyder på att förklaringen för den låga representationen av dessa två språkgrupper inte kan vara den samma.

Överlag är åldersstrukturen hos Finlands invandrarbefolkning yngre än finländarnas i genomsnitt. Det förekommer dock skillnader språkgrupper emellan. Ålderfördelningen av exempelvis rysk- och estnisktalande är rätt så likadan som ursprungsbefolkningens. Ålderfördelningen av somalisk- och albanisktalande skiljer sig drastiskt, de är yngre än andra grupper. Könsfördelningen bland invandrarbefolkningen beror på avgångslandet, grupper med kvinnomajoritet kommer från Ryssland och Baltikum. Däremot är ålderfördelningen av invandrarkonstnärerna snarare lik den finländska konstnärskårens än den övriga invandrarbefolkningens. Medelåldern för konstnärer som flyttat till Finland är 44 år och andelen under 35-åriga är cirka var femte. Även könsfördelningen av invandrarkonstnärerna påminner om hela konstnärskårens fastän kvinnornas andel är en aning mindre. I likhet med invandrarbefolkningen i allmänhet är kvinnornas andel stor (63 %) bland de som kommer från Ryssland.

Konstnärer som flyttat till Finland har oftast ansökt om antingen resestipendium (38 % av de sökta stipendierna) eller annat projektstöd (projektstipendium, barnkulturstipendium etc.), som närmare hälften av alla har ansökt om. Andelen av stipendiet för mångkulturella projekt är endast en dryg fjärdedel av de stipendier som populationen ansökt om. Det ska dock iakttas att stödformen inte grundades förrän 2009. Betydelsen av konstnärstipendiet (årsstipendium) verkar vara stor för bildkonstnärer i synnerhet. Över hälften av dem har någon gång ansökt om årsstipendium under åren som undersökts.

En eller flera stipendier har erhållits av sammantaget 41 procent av populationen, men även här är skillnaderna förknippade med konststart relativt stora. Andelen av de som erhållit det största stipendiet (50 % eller mera) tillhörde byggnadskonstens, mediekonstens och scenkonstens områden. Alla nämnda grupper i denna granskning är relativt små – i synnerhet byggnadskonsten.

Utav de invandrarkonstnärer som erhållit stipendium hade 52 procent under granskningsåren mottagit endast ett stipendium (över hälften av dessa var sådana som endast hade ansökt en gång). För de flesta hade det första stipendiet varit ett rese- eller projektstipendium. Det har även varit möjligt att erhålla biblioteksstipendier på första ansökningsgången. Av de som erhållit stipendium inom litteratur och mediekonst hade över fyra femtedelar fått stipendiet redan på första ansökningsförsöket när exempelvis endast drygt en tredjedel av stipendietagarna inom danskonst uppnått samma.

Det verkar som om konstnärer som flyttat till Finland inte nämnvärt skiljer sig som sökande om stipendier från konstnärer som här-

stammar från Finland. I deras fall verkar konstarten vara mer relevant än modersmålet och det faktum att de är invandrare.

Slutsatser

Hurdan är invandrarkonstnärens ställning i det finländska stödsystemet?

Forskningsmaterialet visar att mångfalden bland de som ansöker om finländskt konstnärstöd ökar, dock relativt långsamt. Inom de flesta konstarter talas det alltså om några tio än hundra sökande med invandrabakgrund. Endast inom bildkonst och tonkonst kan man hänvisa till en grupp som är till storleken någon mån betydande. Samtidigt kan det trots allt konstateras att antalet sökande med invandrabakgrund har ökat i jämn takt inom de flesta konstarter och har i vissa fall gått förbi till exempel antalet svenskspråkiga sökanden. Detta är fallet inom bildkonst och tonkonst samt mediekonst och danskonst.

Stödet som delats ut till sökande med främmande språk som modersmål har ökat markant under de tio senaste åren, det har nästan femfaldigats sedan 2002. Det stöd som invandrare erhåller motsvarar även andelen sökanden. Trots allt finns det skäl att påminna att det konstnärstöd som sammantaget beviljas kan varken svara på efterfrågan från konstnärerna som härstammar från Finland eller invandrade konstnärerna.

Undersökningen visar att konstnärer som flyttat till Finland bemötts jämlikt inom stödsystemet. Tecken på detta är bland annat att andelen invandrare som erhållit stipendium motsvarar deras andel som sökanden. Inom vissa konstarter förekommer det ändå fenomen som i framtiden bör beaktas. Dessa är bland annat hinder för sökande med främmande språk att erhålla konstnärstipendium inom området för litteratur samt inom vissa områden (t.ex. fotokonst) den mindre andelen beviljade stipendier i jämförelse med andra språkgrupper.

I samband med undersökningen och på basen av källmaterialet har en del förslag angående konstnärstödet uppdagats som vore värda att sondera i framtiden. En av dessa är sammansättningen av konstkommissionerna. I framtiden vore det viktigt att inbegripa bland annat invandrarkonstnärernas föreningar när det begärs utlåtanden för kommissionernas medlemmar¹¹. I fortsättningen är det, förutom förändringar som anknyter till sammansättningen av konstkommissionerna, väsentligt att även konstfältet dvs. konstnärsföreningar och andra organisationer tar bättre hänsyn till det faktum att mångfalden av vårt lands konstnärskår ökar.

Det borde finnas ett digert och lättillgängligt informationspaket om stipendier och ansökningsprocessen för professionella inom konstfältet.

11 Visserligen behöver konstrådet, vilket är den utnämmande instansen enligt lagen för konstfrämjande, inte längre följa remissinstansens förslag som sådana utan kan göra utnämningar även utanför dessa.

tet som har ett främmande språk som modersmål och/eller som flyttat till Finland¹². Även möjligheten att anonymt ansöka om stipendium då ansökan endast grundar sig på meritförteckningen och arbetsproven, har lyfts fram. En konkret stödform som de intervjuade framhävde var en sorts startpenning som skulle fungera som ett stöd för konstnärer som inleder sin verksamhet i Finland. I framtiden då konstnärernas stödformer förnyas eller kompletteras kunde ett stöd likt det här vara värt att överväga.

I fortsättningen vore det likväl nödvändigt att grundligt utvärdera erfarenheterna från anslaget för stipendier för mångkulturella projekt och dess potentiella utvecklingsbehov. På basen av det material som redogjorts för här framgår det att stipendiet för mångkulturella projekt inte nödvändigtvis har resulterat i att konstnärerna som sökt och erhållit detta stipendium skulle ha kommit närmare de övriga ("mainstream") stödformerna utan snarare tvärtom.

Är den finländska konstpolitiken mångkulturell?

Hur kan man bedöma mångkulturaliteten i konstförvaltningen och i stödsystemet för konst? Ett problem som uppstår är att det inte verkar finnas en allmänt delad uppfattning om vad som menas med mångkulturalitet eller kulturell mångfald samt vad som vill uppnås genom dessa. Att förverkliga bedömningen ställer även krav på det material som finns tillgängligt. Till exempel statistisk data borde finnas från en tillräckligt lång period. På den punkten är situationen i Finland (i fråga om statistiken om konststöd) relativt bra.

De uttryckligen formulerade målen som hänför sig till invandrar-konstnärer/konstpolitik har huvudsakligen anknytit till att utveckla stödsystemet för professionella konstnärer som räknas till minoriteter, vilket har tillsatts som ett mål sedan 2003. Målet kan anses ha uppnåtts 2009 då undervisningsministeriet anvisade centralkommissionen för konst – ett i och för sig anspråkslöst – anslag på 100 000 euro för att förverkliga mångkulturella konstprojekt. Å andra sidan kan man konstatera att man i och med detta beslut tog ett steg mot specialarrangemang gällande invandrarkonstnärer, vilket inte framstår som en problemfri lösning även på basen av internationella erfarenheter.

De konstnärer som intervjuades för denna undersökning förhöll sig tvetydigt till ett särskilt (nytt) anslag. Det välkomnades naturligtvis, men det kändes ändå främmande att invandrarkonstnärerna skulle ha "sitt eget bås".

Före 2009 hade mångkulturaliteten inte någon ställning inom den finländska konstpolitiken trots att invandrare hade understötts före det

12 Den här sortens verksamhet har genomförts till exempel i samband med mångkulturforumet som arrangerats av sektionen för mångkultur vid Centralkommissionen för konst.

– i princip sedan systemets början. Invandrare i allmänhet och invandrarkonstnärer i synnerhet var dock ytterst fåtaliga. Det finns flera orsaker till att genomföringen av mångkulturalitet i finländsk konstpolitik har varit långsam. En orsak är de mångkulturella målsättningarnas oklarhet och bristen på konkreta förslag. En annan är den kvalitetsbaserade kollegiala bedömningen vilken kan leda till att de ärenden som angår mångkulturalitet hamnar i skymundan. Det beror på att andra kriterier än de som baserar sig på kvalitet upplevs som instrumentalisering av konst eller som ett ingripande i konstens autonomi. Det är otvivelaktigt att kvalitetsbaserad kollegial bedömning strider emot uppfattningen om att man i samband med konstnärsstöd skulle vid sidan av konstnärliga meriter ta hänsyn till egenskaper så som språk, etnisk eller geografisk bakgrund.

Trots de officiella målsättningarna är verkligheten ännu inte mångkulturell i det avseendet att antalet invandrarkonstnärer är lågt och inom vissa konstarter även marginalt. Mångkulturalitet på konstfältet syns inte heller som exempelvis föreningars målsättningar. För att dra reella slutsatser behövs dock tid. Den tioårsperiod som undersökts här belyser för första gången situationen för de konstnärer som flyttat till Finland. Inom några år vore det bra att på nytt betrakta de slutsatser som dragits och de potentiella åtgärderna som tagits. Det vore även gynnsamt att fortsätta forskning och uppföljning i framtiden både på basen av material från konstförvaltningen och genom att utnyttja andra forskningsmetoder.